

Вадим Слюсар

Доктор філософських наук, професор

(Державний університет «Житомирська політехніка»)

Метод епістемологічного аналізу медіапрактик у дослідженнях нових медіа

Поняття «техно-епістемологія» наразі лише набуває поширення у дослідницькій парадигмі поведінкових наук. Як окремий концепт він запроваджується у праці Мішеля ван Ейка та Ніколаса Хамтолта Клакстона «Переосмислення поняття технології в освіті: техно-епістемологія як риса, притаманна людській практиці» [1]. У дослідницькому вимірі техно-епістемологія у цифрову епоху постає методологічним підходом, який пропонує концептуальну рамку для дослідження у медіасфері, особливо нових медіа, які розуміються як соціотехнічне середовище. Як підхід він володіє вихідними установками та зумовленими ними стратегією, тактикою та методами дослідження. Засадничими положеннями можна визначити: знання – це не лише соціальний, а й технологічний феномен [6], технології є медіаторами людського досвіду і практик, які активно формують відносини між людиною та світом [8], практичне «технічне» знання і теоретичне знання злилися, ключовим елементом техно-епістемології стає довіра до технологічних систем. І хоча техно-епістемологія не володіє специфічними методами наукових досліджень, можна виокремити комплекс з різних наук, який формує цілісний інструментарій на основі зазначених вихідних принципів, зокрема методи аналізу технологічного посередництва знання (або аналіз інструментальної медіації), метод епістемологічного аналізу медіапрактик, медіативний дискурс-аналіз, конструктивістський метод, метод мережевого аналізу, порівняльний аналіз епістемних структур [4: 5].

Актуальним для дослідження нових медіа на основі техно-епістемологічної парадигми є метод епістемологічного аналізу медіапрактик, який передбачає складання матриці епістемологій журналістики,

враховуючи, як саме виробництво, поширення та споживання контенту формують знання. На відміну від описаного вище методу, який акцентує на змісту змін відносин у сучасному медіапросторі під впливом технологій, на ролі конкретного артефакту в трансформації сприйняття, цей метод звертає увагу на епістемних аспектах практик – як саме усі компоненти процесу виробництва новин продукують знання. Тобто на перший план виходять регулярно повторювані дії медійника. Зазначений аспект означає вивчення нових медіа, як таких, що перетворюють новинну інформацію на знання, застосовуючи аналітичну схему «виробництво – артикуляція – обґрунтування – використання». Ідею практичної парадигми вивчення медіа висловив Nick Couldry (Нік Колдрі), який стверджував про необхідність аналізу того, яким саме чином люди та технології впливають на медіа, а також як останні формують соціальні практики. Він вказує на наступні наслідки акцентування у наукових дослідженнях із соціальних комунікацій на практиці: антифункціоналізм, відкритість до мінливої та складної організації практики, а також прагнення зрозуміти принципи та механізми, за якими впорядковуються практики [6, с. 123]. Норвезькі вчені Р. Заміс та О. Вестлунд пропонують аналітичну матрицю епістемології журналістики, яка складається з 10 вимірів, на яких відбувається ідентифікація ключових акторів та учасників простору журналістики, обґрунтування знання та практики, визначення форм знання, опис характеристик представлення та тексту [7]. Зокрема на основі цієї матриці можна визначити особливості їх функціонування на кожному вимірі у порівнянні з традиційними. Візьмемо до прикладу партисипативну журналістику, яка передбачає активне долучення аудиторії до збору інформації та створення новин. Так, у першому вимірі – соціальні ролі – вона залучає також і редакторів соціальних мереж, і громадяни до виробництва новин, у той час, як традиційна обмежується вузьким колом професіоналів. Вимір «технологічні актанти вказує на можливості застосування у партисипативній журналістиці платформ соціальних мереж із можливістю коментування аудиторією новин, у той час

як традиційна обмежується власними системами управління контентом. Вимір «підхід до аудиторії» вказує на протилежність залучення глядачів / читачів – пасивні утримувачі традиційної та активні учасники партисипативної. Щодо «практики, норми, ролі та рутини», то тут виявляється подібність обох форм щодо контролю медіапроцесів, але друга форма медіа спонукає аудиторію до спільного виробництва новин; «претензії на знання» – вказується на зміщенні акцентів від ролі авторитета журналіста на колективне виробництво знання. Це ж стосується і форм знання (в партисипативній журналістиці воно не має завершеної форми) і наративних структур (інтегрується з користувацьким контентом). Також вона має більш суб'єктивний характер, ніж традиційна, як і більшу кількість інтерпретаторів. Застосування методу епістемологічного аналізу медіапрактик на основі аналітичної матриці дозволяє системно унаочнити трансформації в медіапросторі цифрової доби. Нові медіа розширюють коло учасників виробництва новин, переосмислюють зміст, функції та способи формування знання. Вони виступають не лише каналами передачі інформації, а середовищем конструювання на основі трансльованих знань соціальної реальності.

Техно-епістемологія виступає перспективною методологічною основою вивчення нових медіа, що постають особливим соціотехнічним середовищем, і дозволяє розглядати технології не як нейтральні інструменти, а як активні медіатори, які сприяють виробництву та споживання знань у цифрову епоху. У нових медіа через алгоритмічний принцип персоналізованого споживання контенту відбувається взаємодія людської та технічної інтерпретації. Застосування методу епістемологічного аналізу медіапрактик для дослідження нових медіа дозволяє виявити трансформації в соціальних ролях, практиках, формах знання, наративних структурах.

Список використаної літератури

1. Eijck M. V., Claxton N. X. Rethinking the notion of technology in education: Techno-epistemology as a feature inherent to human praxis. *Science Education*. 2009. № 93. Pp. 218 – 232. <https://doi.org/10.1002/sce.20308>
2. Freiman O. Towards the Epistemology of the Internet of Things Techno-Epistemology and Ethical Considerations Through the Prism of Trust. *International Review of Information Ethics*. 2014. № 22. Pp. 6 – 22. <https://doi.org/10.29173/irie124>
3. Verbeek P. P. Toward a Theory of Technological Mediation: A Program for Postphenomenological Research Berg J.K., Friis O., Crease Robert C., *Technoscience and Postphenomenology: The Manhattan Papers*. London: Lexington Books., 2016. Pp. 189 – 204.
4. Христокін Г., Верховцева І., Слюсар В. Класична, некласична і постнекласична раціональність: структурна кореляція і епістемічна вразливість в умовах кіберсуспільства. *Вісник Київського Авіаційного Інституту. Серія: Філософія. Культурологія*. 2025. № 42(2). С. 41 – 49. <https://doi.org/10.18372/2412-2157.42.21000>
5. Slyusar V. The epistemological potential of agenda and framing theories in the study of pr activities of religious organizations. *Scientific Notes of Taurida National V. I. Vernadsky University. Series: Philology. Journalism*. 2026. 37 (76). V 1 T. 2. Pp. 414 – 420. <https://doi.org/10.32782/2710-4656/2026.1.2/60>
6. Couldry N. Theorising media as practice. *Social Semiotics*. 2004. № 14 (2). P. 115 – 132. <https://doi.org/10.1080/1035033042000238295>
7. Zamith R., Westlund O. Digital Journalism and Epistemologies of News Production. Matthew Powers (ed.) *Oxford Research Encyclopedia of Communication*. New York: online edn, Oxford Academic, 2015. <https://doi.org/10.1093/acrefore/9780190228613.013.84>
8. Slyusar V., Sokolovskyi O., Slyusar M. PR activity of Muslim organizations of Ukraine (on the example of the RAMU "Ummah"). *Occasional Papers on Religion in Eastern Europe*. 2024 Vol. 44 : Iss. 1 , Article 6. Pp. 91-104.